

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum bonitas, vel malitia per prius sit in actu voluntatis, vel in actu exteriori.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super Questionis vigesima. Articulus primus.

Circa questionis 20. articulum primu[m], diligenter notato terminos tituli. factum uoluntatis, actum exteriorum, & prioritatem bonitatis moralis. Actus uoluntatis sumi pot dupliciter, uno modo secundum...

secundo modo secundum se, alio modo ut est forma, seu conditio actus exteriorum humanorum: hic sumitur primo modo. Similiter actus exterior sumitur tripliciter, primo, secundum id praecise quod habet a potentia executiva, & re, tempore, loco, seculi obedientia uoluntatis. Et sic, cum non sit capax bonitatis, uel malitiae moralis: quonia[m] haec circa uoluntaria tantum sunt, non sumitur. Alio modo sumitur, ut est co-positum ex supra dictis, & actu uoluntatis, ita quod ex ipso & uoluntatis actu sit unus numero actus: & sic etiam non sumitur hic: esset enim comparatio partis ad totum, & e converso. Tertio modo sumitur secundum id, quod habet ex se, & quod participat ex actu uoluntatis: ita quod distinguatur actus exterior uoluntarius contra ipsum actum uoluntatis in se, quicquid sit illud quod significat, scilicet, uoluntarius: & hoc modo sumitur in proposito, ubi comparatur actus exterior humanus actui interiori uoluntatis in se, cui prius conueniunt bonitas moralis: & est sermo de prioritate naturae, & exteriori a uoluntate. Actus enim intellectus hoc in loco actus exterior uoluntarius: currit enim cursu aliorum a uoluntate.

In corpore eiusdem articuli, aduerte primo diligenter, quod sicut de ceteris rebus tractando, de rebus doctrinam facimus existentibus tempore suo in rerum natura: & tamen eisdem in abstractione concepta discutimus, & examinamus, & ea quae de illis, quamuis abstracte conceptis, secundum se nera comprehendimus in eisdem in rerum natura inuenimus uerificamus, ut patet inductiue: ita de actibus humanis exterioribus loquendo, intellige, quod actus talis, puta, uti re sua quando oportet, ubi oportet &c. est secundum se actus formaliter bonus moraliter ex genere, & circumstantiis: sicut sapere, videre, &c. sicut quaedam secundum se formaliter bona transcendenter: & quod positi in rerum natura huiusmodi actus, sunt etiam formaliter boni: nec est alia bonitas, qua est bonus

QVAESTIO. XX. De bonitate & malitia exteriorum actuum humanorum, in sex articulos distincta.

DEINDE considerandum est de bonitate, & malitia quantum ad exteriores actus.

ET CIRCA hoc quaeruntur sex. Primo, Vtrum bonitas, & malitia per prius sit in actu uoluntatis, uel in actu exteriori.

Secundo, Vtrum tota bonitas, uel malitia actus exterioris dependeat ex bonitate uoluntatis.

Tertio, Vtrum sit eadem bonitas & malitia interioris, & exterioris actus.

Quarto, Vtrum actus exterior aliquid addat de bonitate, uel malitia supra actum interiorum.

Quinto, Vtrum euentus sequens aliquid addat de bonitate, uel malitia ad actum exteriorum.

Sexto, Vtrum idem actus exterior possit esse bonus, & malus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bonitas, uel malitia per prius sit in actu uoluntatis, uel in actu exteriori.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod bonu[m] & malum per prius consistat in actu exteriori, quam in actu uoluntatis. Voluntas enim habet bonitatem ex obiecto, ut supra dictum est: sed actus exterior est obiectum interioris actus uoluntatis: dicitur enim uelle furtum, uel uelle dare elemosynam: ergo malum & bonum per prius est in actu exteriori, quam in actu uoluntatis.

Præterea. Bonum per prius conuenit fini, quia ea quae sunt ad finem, habent rationem boni ex ordine ad finem: actus autem uoluntatis non potest esse finis, ut supra dictum est: actus autem alterius potentia potest esse

actus abstracte conceptus, & actus in rerum natura positus: sicut non est alia humanitas, qua homo abstracte conceptus est homo, & qua homo positus in rerum natura est homo: sed bene est alius essendi modus, quia in rerum natura, & in abstractione. Scito secundo, quod aliud est loqui de actibus absolute, aliud ut sunt obiecta, aliud ut sunt in rerum natura, aliud ut sunt in executione. Quae enim conueniunt alii cui absolute, conueniunt in rerum natura, nisi conueniant non repugnanter, ut alibi dictum est: quae autem conueniunt ut obiecta sunt, & quae ut in executione sunt, habitudines important ad ea, quorum sunt obiecta, & a quibus sunt &c. Praelibata autem uolui haec esse, ut intelligas primo, quod actus exterior, uerbi gratia, uti re sua absolute, est formaliter bonus moraliter: ac per hoc positus in rerum natura, est etiam formaliter bonus moraliter: & positus in esse obiectiuo uoluntatis nostrae, est bonus etiam obiectiue: & positus in executione, est effectus bonus. Secundo, quod quia idem est loqui de conditionibus secundum se rei absolute, & in rerum natura, non distinguas inter bonitatem moralem actus exterioris secundum se, & ut in rerum natura, sed pro eodem computes: ac per hoc cum dicitur, quod bonitas ex materia & circumstantiis prius conuenit actui extra secundum se, quod uoluntati, intelligas, quod prius conuenit huiusmodi bonitas actui exteriori in rerum natura, quod uoluntati. Et cum his intelligas tertio, quod prius conuenit bonitas ista actui exteriori obiectiue, quam in executione. Et sic prius conuenit haec bonitas actui exteriori secundum se: ac per hoc in rerum natura absolute: secundo, ipsimet obiectiue: tertio, actui uoluntatis cui obijciuntur: quarto, ipsimet in executione: sicut sanitas primo conuenit animali, siue abstracte conuenit medicinae & quibuscunque alijs. Scito quarto, quod si quaeras rationem, quare bonitas actus exterioris ex materia & circumstantiis prius conuenit ipsi, quam uoluntati: in litera tangitur duplex ratio. Prima est, quia conuenit ipsi per se, & consequenter uoluntati per ipsam. Non enim ideo tollere aliena est malus actus moralis, quia uelle hoc, est malum, sed e converso: quia hoc est malum

finis: ergo per prius consistit bonum in actu potentiae alterius, quam in actu uoluntatis.

Præterea. Actus uoluntatis formaliter se habet ad actum exteriorum, ut supra dictum est: sed id quod est formale, est posterius: nam forma aduenit materiae; ergo per prius est bonum & malum in actu exteriori, quam in actu uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. Retractionum, quod uoluntas est, qua peccatur, & recte uiuitur; ergo bonum & malum morale per prius consistit in uoluntate.

RESPONDENDUM, quod aliqui actus exteriores possunt dici boni, uel mali dupliciter. Vno modo secundum genus suum, & secundum circumstantias in ipsis consideratas; sicut dare elemosynam, seruatis debitis circumstantiis, dicitur esse bonum. Alio modo dicitur aliquid esse bonum, uel malum ex ordine ad finem, sicut dare elemosynam propter inanem gloriam, dicitur esse malum. Cum autem finis sit proprium obiectum uoluntatis, manifestum est, quod ista ratio boni, uel mali, quam habet actus exterior ex ordine ad finem, per prius inuenitur in actu uoluntatis, & ex eo deriuatur ad actum exteriorum. Bonitas autem, uel malitia, quam habet actus exterior secundum se propter debitam materiam & debitas circumstantias, non deriuatur a uoluntate, sed magis a ratione. Unde, si consideretur bonitas exterioris actus secundum quod est in ordinatione, & apprehensione rationis, prior est, quam bonitas actus uoluntatis; sed, si consideretur secundum quod est in executione operis, sequitur bonitatem uoluntatis, quae est principium eius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actus exterior est obiectum uoluntatis, in quantum proponitur uoluntati a ratione, ut quoddam bonum apprehensum, & ordinatum per rationem, & sic est prius

concepto, siue in rerum natura: deinde conuenit medicinae & quibuscunque alijs. Scito quarto, quod si quaeras rationem, quare bonitas actus exterioris ex materia & circumstantiis prius conuenit ipsi, quam uoluntati: in litera tangitur duplex ratio. Prima est, quia conuenit ipsi per se, & consequenter uoluntati per ipsam. Non enim ideo tollere aliena est malus actus moralis, quia uelle hoc, est malum, sed e converso: quia hoc est malum

Prima Secunda S. Thomae. G mora-

q. 18. art. 6.

lib. 2. cap. 9. circa medium 10. 20.

q. 19. art. 1.

q. 1. art. 1. ad 2.

moraliter: ideo voluntas eius est mala. Secunda est, quia hæc bonitas pendet a ratione, & non a voluntate: sed quomodo hoc verum sit, in sequenti tractabitur. Et quod reliquum est, scilicet, quomodo bonitas actus propria exterioris in executione sit a voluntate, in 3. articulo tractabitur.

¶ Super Quaest. 20.
Art. secundum.

In titulo 2. articuli statim dubium occurrit, quomodo post determinationem, quod bonitas aliqua prius convenit actui exteriori, quam voluntati, dubitari rite potest, an tota eius bonitas pendeat ex voluntate. Si enim prius actui convenit quam voluntati aliqua bonitas, liquet quod illa non pendet a voluntate. Prius enim non dependet a posteriori: ac per hoc constat, quod non tota bonitas actus exterioris pendet ex voluntate. Nulla ergo est hic rationabilis ratio.

¶ Ad hoc dicitur, quod quia actus exterior voluntatis claudit in se dependentiam a voluntate: ideo stat, quod bonitas prius secundum naturam insit ipsi actui humano exteriori, quam voluntati. Adhuc restat ambiguum, an etiam illa bonitas, quae prius ei convenit, dependeat a voluntate. Licet enim prius non dependeat a posteriori, quod tamen prius inest alicui, potest dependere ab eo, cui posterior inest. Et est simile, si conclusio, quod sanum prius inest animali, quam medicinae, quaratur an sanitas animalis dependeat a medicina.

¶ Circa doctrinam in corpore eiusdem secundi articuli traditam, dubium occurrit quadruplex. Primum, quia sicut bonitas ex materia & circumstantiis est ex ratione, ita bonitas finis: neque enim finis, neque actus quicumque pertinet ad genus moris, nisi ut stat sub ordine rationis. Ratio ergo est causa omnis bonitatis: utraque ergo bonitas debuit in rationem reduci, & non altera in voluntatem, & altera in rationem, ut in litera fit.

¶ Secundum dubium est, quia aut hic sermo est de actu exteriori absolute, aut ut est in executione. Si absolute, cum sic praevenerit voluntatem ut obiectum, nihil aliud est dicere, quod bonitas actus exterioris, non est a voluntate, quam dicere, quod bonitas obiecti voluntatis non est a voluntate: & cum hoc commune sit utrique voluntatis obiecto, scilicet fini, & actui extrinseco, debuit de utroque dici, quod non dependet a voluntate, & non dispar iudicium proferri, ut in litera fit. Si autem, ut est effectus voluntatis, cum bonitas utraque ex obiectis ad actum voluntatis, & ex actu voluntatis in actum exteriori imperatum, & factum deventi, par quoque debuit proferri sententia, quod utraque scilicet est a voluntate dependente ab obiecto sub ratione, & non sicut in litera fit, altera tantum bonitas in voluntatem reduci.

¶ Tertium dubium est, quia cum una circumstantiarum actus exterioris, sit finis, oportet quod bonitas actus exterioris ex genere & circumstantiis dependeat a voluntate: quoniam ab ea dependet bonitas ex fine: ut in litera dicitur. Est ergo implicatio, dicere, quod bonitas actus exterioris ex fine dependet a voluntate: & quod bonitas eius ex genere, & circumstantiis non dependet ex ea. clauditur enim in hac bonitas ex fine.

¶ Quartum dubium est directe contra bonitatem actus exterioris in executione: quia cum respectu voluntatis obiectum & finis coincidunt, ut dictum est, actus exterior obiectus voluntati, oportet quod sit eius finis, ac per hoc voluntas sit bona ex eo, sicut ex fine. Et tunc sic bonitas ex fine in actu exteriori pendet tota ex voluntate, quia finis est obiectum proprium voluntatis: sed bonitas actus exterioris est bonitas ex fine, quia actus exterior obiectus & finis est voluntatis. ergo tota bonitas actus exterioris pendet ex voluntate: & idem est iudicium de utraque bonitate.

quam bonum actus voluntatis: in quantum vero consistit in executione operis, est effectus voluntatis, & sequitur voluntatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod finis est prior in intentione, sed est posterior in executione.

AD TERTIUM dicendum, quod forma secundum quod est recepta in materia, est posterior via generationis, quam materia, licet sit prior natura: sed secundum quod est in causa agente, est omnibus modis prior. Voluntas autem comparatur ad actum exterioriorem, sicut causa efficiens: unde bonitas actus voluntatis est forma exterioris actus, sicut in causa agente existens.

ARTICVLVS II.

Utrum tota bonitas, & malitia exterioris actus dependeat ex bonitate voluntatis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod tota bonitas,

¶ Ad primum horum dicitur, quod hic non comparatur finis actui exteriori, ut argumentum credit: sed comparatur bonitas vel malitia ex fine in actu exteriori inuenta, bonitati vel malitia ex genere & circumstantiis in eodem existenti. Verbi gratia, in hoc actu, uti re sua quando oportet &c. propter bonum patriæ, inuenitur duplex bonitas, scilicet ex fine, quia propter bonum patriæ: & ex genere & circumstantiis, quia re sua quando oportet &c. Et sic hic comparatio eorum, & dicitur primo quod bonitas ex fine in huiusmodi actu inuenta pendet per se ex interiori actu voluntatis: quia finis ex hoc quod est proprium voluntatis, solum obiectum, confert inter actus actui voluntatis primo bonitatem suam: ita quod voluntatis actus est primo bonus tali bonitate. & per ipsum talis bonitas convenit, cuiusque convenit: & consequenter actus humanus exterior profanus habet, quod fit tali bonitate bonus ex actu interiori voluntatis. Dicitur secundum, quod bonitas ex genere, & circumstantiis in eodem actu inuenta, non pendet ex voluntate: quia non ideo hic actus est sic bonus, quia nulle ipsum est bonum, sed e converso: sed pendet ex ratione: inter potentias enim animæ principia moralis bonitatis, vel malitiae sunt ratio vel voluntas. Si ergo voluntas non est per se causa huius, relinquatur, ratio fit. Et reuera, ratio est principium non solum huius, sed etiam omnis bonitatis & malitiae moralis, quia est principium totius esse moralis: sed quia bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non solum ex ratione, sed etiam per se ex voluntate interiori, ex genere autem & circumstantiis ex ratione solum: ideo illa in voluntatem, ut proximam per se causam, hæc in rationem deducta est.

& malitia actus exterioris dependeat ex voluntate. Dicitur enim Matth. 7. Non potest arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala facere fructus bonos: per arborem autem, intelligitur voluntas & per fructum, opus, secundum glo. * ergo non potest esse, quod voluntas interior sit bona, & actus exterior sit malus, aut e converso.

¶ 2. Præter Augustinum dicit in lib. Retractionum, * quod non nisi voluntate peccatur: si ergo non sit peccatum in voluntate, non erit peccatum in exteriori actu: & ideo tota bonitas vel malitia exterioris actus ex voluntate dependet.

¶ 3. Præter Bonum & malum, de quo nunc loquimur, sunt differentiae moralis actus: differentiae autem per se diuidunt genus secundum Philosophum in 7. Metaph. * Cuiusmodi actus sit moralis ex eo, quod est voluntarius, videtur, quod bonum & malum accipitur

stantiis in eodem actu inuenta, non pendet ex voluntate: quia non ideo hic actus est sic bonus, quia nulle ipsum est bonum, sed e converso: sed pendet ex ratione: inter potentias enim animæ principia moralis bonitatis, vel malitiae sunt ratio vel voluntas. Si ergo voluntas non est per se causa huius, relinquatur, ratio fit. Et reuera, ratio est principium non solum huius, sed etiam omnis bonitatis & malitiae moralis, quia est principium totius esse moralis: sed quia bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non solum ex ratione, sed etiam per se ex voluntate interiori, ex genere autem & circumstantiis ex ratione solum: ideo illa in voluntatem, ut proximam per se causam, hæc in rationem deducta est.

¶ Ad secundum dicitur, quod licet hic sermo sit de actu exteriori simpliciter, & non restricto ad executionem: tamen iungendo ipsum cum dictis in articulo precedenti, potest dici, quod hic est sermo de actu exteriori utroque modo, ut in litera patet. Et cum contra primum membrum obijciatur: respondetur primo, quod non est idem loqui de actu exteriori absolute, & ut obiectum est voluntatis: & consequenter non est idem dicere, Actus exterior est secundum se bonus vel malus, & non ex voluntate: & dicere, quod obiectum voluntatis est bonum secundum se, & non ex voluntate. Actus enim exterior secundum se, abstractus ab obiecto non obiecto voluntatis. Dicitur secundum, quod hic etiam incidit error, sicut in priori dubio: quia non fit comparatio obiecti ad obiectum, puta, actus exterioris ad finem: sed bonitatis actus ex fine, ad bonitatem eiusdem ex genere & circumstantiis. Unde dato, quod idem sit iudicium de bonitate actus & finis, quod scilicet neutra pendet ex voluntate, non tamen est idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu, & bonitate eiusdem secundum genus & circumstantias: quia illa ex voluntate, hæc non, pendet. & hoc fit in litera. Tertio dicitur, quod si compararetur obiectum ad obiectum, adhuc aliquid singulari innuaretur in actu, quod non in fine, dicendo, quod bonitas actus extrinseci obiecti non est ex voluntate, quia hoc obiectum differt a fine dupliciter. Primum, quia est actio quædam: Secundum, quia est dependens a voluntate, est enim actus humanus: finis autem nec dependens a voluntate, nec actionem aliquam exprimit. unde dicitur de actioe a voluntate dependente, quod nec dependet in propria bonitate ab actu interiori voluntatis, aliquid annotatione dignum est: non sic de fine, quoniam liquidum est. Ad id iterum quod contra secundum membrum obijciatur, dicitur, quod licet actus exterior in executione habeat bonitatem utranque ex voluntate, & voluntate